

ARTYKUŁY RECENZYJNE, RECENZJE I OMÓWIENIA

Eliza Lubojańska

Biblioteka Teologiczna
Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: eliza@wtl.us.edu.pl

**Dokumentacja stanu badań bibliologicznych
o bibliotekach kościelnych w Polsce za lata 1945–
2015 / Ryszard Żmuda. – Łódź : Uniwersytet
Medyczny w Łodzi, 2017. – 418 s. ; 24 cm. –
(Biblioteki Kościoła w Polsce w świetle publikacji
i prac dyplomowych (1945–2015) ; cz. 2, Stan badań
bibliologicznych ; t. 3). ISBN 978-83-944147-7-1**

Prezentowana publikacja stanowi drugą część monografii *Biblioteki Kościoła w Polsce w świetle publikacji i prac dyplomowych (1945–2015)* i w zamierzeniu autora przedstawia stan badań bibliologicznych dotyczących księżnic kościelnych w Polsce. Jak zaznaczył we wstępie Ryszard Żmuda, jest to właściwie poprawiona i uzupełniona o wcześniej pominięte rekordy kumulacja opisów bibliograficzno-katalogowych zawartych w *Bibliografii publikacji o bibliotekach kościelnych w Polsce za lata 1945–2015* (Łódź 2016) i w *Katalogu rozpraw doktorskich i habilitacyjnych oraz prac licencjackich i magisterskich o bibliotekach kościelnych w Polsce za lata 1945–2015* (Łódź 2016), które wspólnie tworzą trzy części monografii. Praca została udostępniona w dwóch wersjach – tradycyjnej i elektronicznej w bibliotece wirtualnej Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES (por. Żmuda, 2017).

Recenzowaną pracę rozpoczyna *Przedmowa* pióra biskupa Adama Lepy, który podkreśla, że praca R. Żmudy to twórczość pionierska, prezentująca zagadnienia w całościowym ujęciu, z uwzględnieniem

wszelkich dostępnych źródeł, dająca pełny obraz rozpatrywanej rzeczywistości (s. 7).

Autor opracowania bibliograficznego jest znawcą problematyki dokumentacji bibliograficznej osób i instytucji związanych z Kościołem w Polsce. W swoim bogatym dorobku ma wiele opracowań bibliograficznych¹. Przed kilkoma laty podjął się stworzenia pełnej i wyczerpującej dokumentacji bibliograficzno-katalogowej z dziedziny bibliotekarstwa kościelnego za lata 1945–2015, które to zadanie konsekwentnie realizuje, czego owocem są powstałe dotychczas wydawnictwa informacyjne.

Rozbudowany spis treści prezentuje spektrum zagadnień przedstawionych w książce. Na pracę składają się materiały wprowadzające: *Przedmowa i Wstęp*, *Kwerenda archiwalno-biblioteczna*, *Spis źródeł i opracowań* (rękopiśmiennych, elektronicznych i drukowanych) oraz *Wykaz skrótów*. Ten ostatni zawiera sigła zakonów męskich i żeńskich oraz instytutów życia konsekrowanego, tytułów czasopism i innych wyrazów.

Układ systematyczny zrębu głównego publikacji obejmuje wydawnictwa informacyjne (encyklopedie, informatory, słowniki, opracowania z biografistyki, biografie osób i bibliografie dziedzinowe oraz katalogi). Kolejno uwzględnione zostały opracowania bibliologiczne. W tym niewielkim dziale, zatytułowanym *Bibliologia i inne dyscypliny naukowe*, zestawiono 79 opisów bibliograficznych publikacji ogólnych z bibliologii i dyscyplin pokrewnych. Następnie podano opisy bibliograficzne dotyczące instytucji koordynujących działalność bibliotek kościelnych, takich jak: Ośrodek Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne czy Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES, oraz wydawanych w nich periodyków. W dalszej kolejności zarejestrowane zostały publikacje na temat księżnic Kościoła w Polsce, księgozbiorów prywatnych duchowieństwa, bibliotek instytucji kościelnych oraz poszczególnych wspólnot zakonnych i instytutów życia konsekrowanego (uszeregowano je w porządku alfabetycznym). Osobno ujęte zostały dokumenty opisujące biblioteki innych wyznań.

Całość pracy dopełniają *Uzupełnienia*, na które składa się kilkadziesiąt opisów bibliograficznych oraz streszczenie w języku angielskim. Ostatni element aparatu pomocniczego stanowi *Indeks* – krzyżowy, uszeregowany w porządku alfabetycznym. Zawiera „nazwiska autorów, promotorów, redaktorów, recenzentów, tłumaczy, wydawców, imiona

¹ Przykładowe prace to: *Bibliografia historii Kościoła w Polsce 1982–1984* (Warszawa 1997); *Katalog rozpraw habilitacyjnych o zakonach i zgromadzeniach zakonnych w Polsce 1945–2000* (Łódź 2001) czy *Katalog prac magisterskich i licencjackich o zakonach i zgromadzeniach zakonnych w Polsce 1945–2000* (Łódź 2011).

świętych, błogosławionych, papieży panujących, nazwy geograficzne, tytuły prac zbiorowych, rodzaje prac dyplomowych: doktoraty, habilitacje, licencjaty, magisteria, hasła przedmiotowe i słowa kluczowe występujące w opisach bibliograficznych oraz w adnotacjach” (s. 329).

Schemat układu bibliografii ułatwia orientację w zebranych materiale. W większości działów wyodrębniono stały poddział: opracowania ogólne. W ramach poddziałów pierwszego i drugiego stopnia zastosowano szeregowanie alfabetyczne.

Jeśli chodzi o kwestię kryteriów doboru materiałów, w omawianym opracowaniu zarejestrowane zostały publikacje dotyczące bibliotek kościelnych w Polsce i w granicach historycznych, przy nieograniczonym zasięgu terytorialnym i językowym publikacji. Bibliografia obejmuje 4378 pozycji, co według szacunków R. Żmudy stanowi około 85% materiałów powstałych od zakończenia II wojny światowej na ten temat (s. 10). W monografii pominięto pozycje ogólne, które tylko fragmentarycznie dotyczą spraw bibliotek kościelnych. Praca obejmuje piśmiennictwo na temat bibliotek kościelnych funkcjonujących w obrębie Kościoła rzymskokatolickiego obrządku łacińskiego, greckiego, Cerkwi prawosławnej, Staroobrzędowców, Kościołów protestanckich i wyznawców judaizmu.

W kwestii zasięgu wydawniczo-formalnego należy podkreślić za autorem, że zawarty w omawianej publikacji materiał obejmuje: „wydawnictwa zwarte i ciągłe oraz zbiory specjalne, w tym: książki, czasopisma, serie wydawnicze, wydawnictwa informacyjne, artykuły, rozdziały w pracach zbiorowych, materiały z konferencji naukowych, sprawozdania, recenzje, protokoły, hasła biograficzne i rzeczowe oraz prace dyplomowe: rozprawy doktorskie i habilitacyjne oraz prace licencjackie i magisterskie, w miarę możliwości uzupełnione sygnaturami archiwów i bibliotek uczelnianych” (s. 11). Opisy dysertacji dotyczą prac powstałych w uczelniach akademickich² i w jednostkach Polskiej Akademii Nauk (dla odróżnienia od prac ogłoszonych drukiem zostały one wyróżnione kursywą). Ta część pracy przysporzyła R. Żmudzie wielu problemów. W zebraniu informacji o pracach niedrukowanych, awansowych, mieli udział ich promotorzy, recenzenci, a także przedstawiciele bibliotek zrzeszonych w Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. Jednak apele skierowane do środowiska oraz prośby o uzupełnienia opisów nie dały spodziewanych rezultatów (s. 11).

² Reprezentowane są uczelnie z: Bydgoszczy, Katowic, Kielc, Krakowa, Lublina, Łodzi, Olsztyna, Poznania, Szczecina, Torunia, Warszawy, Wrocławia, Zielonej Góry.

Opis bibliograficzny zastosowany w *Dokumentacji stanu badań bibliologicznych o bibliotekach kościelnych w Polsce za lata 1945–2015* jest przejrzysty, choć odbiega od aktualnie obowiązujących norm bibliograficznych; zauważa się pewną niekonsekwencję, gdyż niektóre opisy są bardziej szczegółowe³. Autor stosuje zasady przyjęte w *Bibliografii historii Kościoła w Polsce za lata 1944–1984*⁴, co wyjaśnia jedynie w pierwszym tomie dzieła. Uzasadnia swoją decyzję następująco: „w okresie objętym spisem bibliograficznym 1945–2015, wielokrotnie zmieniała się normalizacja bibliograficzna” (Żmuda 2016, s. 12). Wartość dokumentacyjną opisów podnoszą informacje o bibliografii załącznikowej i streszczeniach obcojęzycznych. Dodatkowo niektóre opisy zostały uzupełnione o adnotacje księgoznawcze i treściowe (wyjaśniające i zawartościowe), np. charakteryzujące osobę (prałat, dyrektor Biblioteki WSD we Włocławku do 2015 r. poz. 285). Adnotacje pojawiają się najczęściej przy pozycjach, których tytuły nie odzwierciedlają treści dzieła (np. pod poz. 3034 Janusza Kosięskiego pt. *Bydgoski klejnot bez oprawy* znalazła się adnotacja: „Bibliotheca Bernardina w Województwie i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Bydgoszczy”).

Szata graficzna i układ typograficzny książki są przejrzyste i estetyczne. Na okładce monografii zamieszczono wizerunek św. Jana Kantego w todze profesorskiej, profesora Akademii Krakowskiej, patrona naukowców, studentów i młodzieży. Wizerunek ten otaczają napisy obrazujące uwzględnione w publikacji typy dokumentów (książki, czasopisma, artykuły, recenzje, habilitacje, doktoraty, licencjaty, magisteria).

W tak obszernej bibliografii nie uniknięto jednak błędów. Pewna niekonsekwencja widoczna jest w stosowaniu skrótów tytułów czasopism, np. inny skrót występuje w wykazie skrótów, a inny towarzyszy opisowi bibliograficznemu (poz. 1629 *Ruch Bibl. i Liturg.*, natomiast w indeksie skrótów *Ruch Biblij. i Liturg.*). Pozycje w indeksie zawierają błędne odniesienia do opisów bibliograficznych (hasło osobowe w in-

³ Por. poz. 3221 – opis bibliograficzny, oprócz informacji o autorze, tytule, miejscu i roku wydania książki, zawiera dane dotyczące formatu, określanego według liczby złożów arkusza, objętości, tytułu i numeru serii.

⁴ Schemat opisu bibliograficznego wydawnictw zwartych wygląda w większości przypadków następująco: Nazwisko i imię autora: tytuł dzieła. Miejsce i rok wydania książki. Por. np. poz. 3627: ZIELIŃSKA Ewa: *Kultura intelektualna kanoników regularnych z klasztoru w Kraśniku w latach 1469–1563*. Lublin 2002. Opis bibliograficzny artykułu zbudowany jest następująco: Nazwisko i imię autora. Tytuł artykułu. Tytuł czasopisma (zestawiony kursywą). Oznaczenie tomu, roku, i numeru pisma oraz informacja o dołączonym streszczeniu. Por. np. poz. 3225: RYBANDT Stanisław: *Z problematyki rękopisów średniowiecznej biblioteki cysterskiej w Rudach*. *Śl. Kwart. Hist. Sobótka*. T. 24:1969 nr 1 s. 1–10, Zsfg.

deksie *Bajor Agnieszka* zawiera błędne odesłanie do poz. 2148 autorstwa Krzysztofa Goneta pt. *MAK na Bielanach*). Zauważa się ponadto braki w odsyłaczach w przypadku prac wieloautorskich – w indeksie odsyłacz figuruje tylko przy nazwisku pierwszego autora (poz. 2532 autorstwa Barbary Kołodziej i Gabrieli Łackiej – w indeksie znajduje się odesłanie tylko przy haśle *Kołodziej Barbara*). Pojawiają się również braki w opisach bibliograficznych zawartych w *Spisie źródeł i opracowań*. Niektóre pozycje w cytacie nie zawierają numerów stron, np. artykuł autorstwa Agnieszki Gołdy pt. *Informacje bibliograficzne na łamach czasopisma Fides* (s. 36). Nie ustrzeżono się przed drobnymi literówkami, np. hasło indeksowe *Obierek Stanisław* zamiast *Obirek Stanisław* (s. 382). Hasło geograficzne *Katowice* zaopatrzone jest w odsyłacz do pozycji traktującej o dzielnicy Katowic *Brynowo* zamiast *Brynów* (s. 361).

Podsumowując, należy uznać, że *Dokumentacja stanu badań bibliologicznych o bibliotekach kościelnych w Polsce za lata 1945–2015*, pomimo pewnych błędów, stanowi cenną pozycję w repertuarze wydawnictw bibliograficznych i prezentuje aktualny stan wiedzy na temat badań bibliologicznych o bibliotekach kościelnych w Polsce. Jest owocem wieloletniego wysiłku dokumentacyjnego autora i dowodzi jego rozległej wiedzy, ambicji i rzetelności. O wartości publikacji świadczy ogrom zgromadzonego materiału – warto podkreślić, że jednoosobowe opracowanie tak obszernej bibliografii jest przedsięwzięciem niezwykle trudnym i wymagającym. Można żywić nadzieję, że omawiana pozycja znajdzie szeroki odbiorców nie tylko wśród praktyków bibliografii i bibliologów, ale też wśród teologów, historyków Kościoła i wszystkich tych, którzy zainteresowani są działalnością bibliotekarską prowadzoną przez zgromadzenia zakonne, księży i inne osoby służące Kościołowi.

Literatura

- Żmuda, R. (2016). *Bibliografia publikacji o bibliotekach kościelnych w Polsce za lata 1945–2015*. Łódź: Uniwersytet Medyczny w Łodzi.
- Żmuda, R. (2017). *Dokumentacja stanu badań bibliologicznych o bibliotekach kościelnych w Polsce za lata 1945–2015*. Łódź: Uniwersytet Medyczny w Łodzi. Pobrane z: http://digital.fides.org.pl/dlibra/docmetadata?id=1699&from=&dirids=1&ver_id=&lp=20&QI= (15.07.2018).

Tekst wpłynął do redakcji 27 lipca 2018 r.